

Herkomst: hoe rekkelijk of precies moet/kun je zijn?

Wim Weijland

KHMW Haarlem 12 februari 2023

Ethnografica (NMVW) versus archeologie (RMO)

VERSCHIL

Kolonialisme

Levende religie

Vooroudercultus

Traceerbare eerste eigenaar

OVEREENKOMST

Illegale handel

Objecten zonder herkomst

Identiteit

Emotie

Praktische benadering

- Geen procedures
- Case by case
- Herkomstonderzoek bij aankoop en teruggave verschilt

Rapport 'Sporen': 5 tot 10 werkdagen voor 1 object

- Egyptecollectie: $25.000 \times 7 = 175.000$ werkdagen = 761 arbeidsjaren
- Cameeën: $444 \times 7 = 13,5$ arbeidsjaar

Juridisch kader en RMO-afweging bij verwerving

Unesco 1970

Ratificering in herkomstlanden en Nederland

Wetgeving per land

Definitie Cultuurgood

Belangrijk of onbelangrijk?

Europese en Amerikaanse import- en exportregels

Overleg met collega's in buitenland

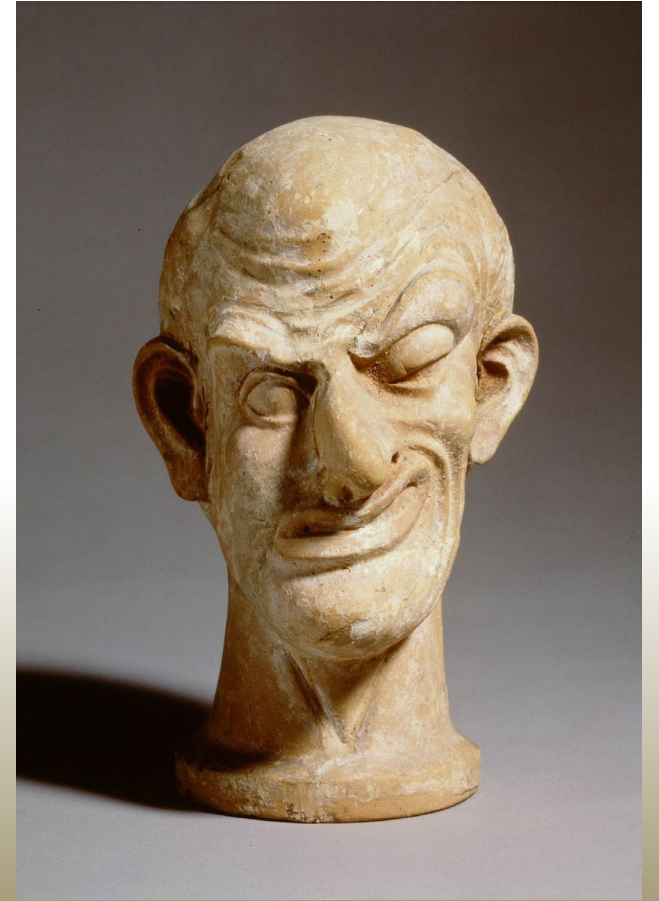
Schenking of aankoop?

Situatie internationaal:

2 x claim Italië: Askos versus Kuras

Protest Turkijke

Situatie internationaal: Museum als intermediair

Situatie Nederland – identiteit versus voorwerp

Stukje Neanderthaler

Onze eerste wenkbrauw

Krijn, en de bult op zijn voorhoofd

'Onze' Neanderthaler Krijn had een tumor

De oudste mens

van Nederland

Eindelijk een

Neanderthaler

Eerste Neanderthaler

had een tumor

Klein fossiel

GROTE VONDST

Neanderthaler
uit de Noordzee

De oudste mens
van Nederland

Oeroud stukje schedel in zee

De oudste Zeeuw

En we noemen hem Krijn

Ο Νεάντερταλ της...

Βόρειας Θάλασσας

'Nedertaler'

Situatie Nederland – identiteit versus voorwerp

Peelhelm

100 jaar
Gouden Helm Helenaveen

20 t/m 26 oktober
100 jaar Gouden Helm Helenaveen

Met diverse feestelijke activiteiten voor jong en oud!

www.goudenhelm.nl

ROM
DIE BARBAREN

EUROPA ZUR ZEIT DER VÖLKERWANDERUNG

22. AUGUST – 7. DEZEMBER 2008 IN BONN

KUNST- UND AUSSTELLUNGSHALLE
DER BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND
Museumstraße Bonn · Friedrich-Ebert-Allee 4 · 53113 Bonn · Telefon 0228 9171-200 · www.bundeskunsthalle.de

Situatie Nederland – identiteit versus voorwerp

Zwaard vorst van Oss

ALGEMEEN DAGBLAD 2019

OSS - Niet alleen de Vrijstaat Land van Ravenstein wil dat het historische vorstengraaf in Oss blijft. Ook Jan Cunen, waar het wapen tijdelijk te zien is, lijkt daar wel wat voor te voelen. Het museum heeft het bevelschrift waarmee het zwaard wordt teruggeëist namelijk pontificaal naast het zwaard opgehangen.

Situatie Nederland – identiteit versus voorwerp

Dagblad de Gelderlander 2018:

CUIJK - Alle archeologische vondsten die ooit in de gemeente Cuijk gedaan zijn, vooral afkomstig uit de tijd van de Romeinen 2000 jaar geleden, moeten terug naar Cuijk. Daar moeten ze te zien zijn voor inwoners, toeristen en andere belangstellenden.

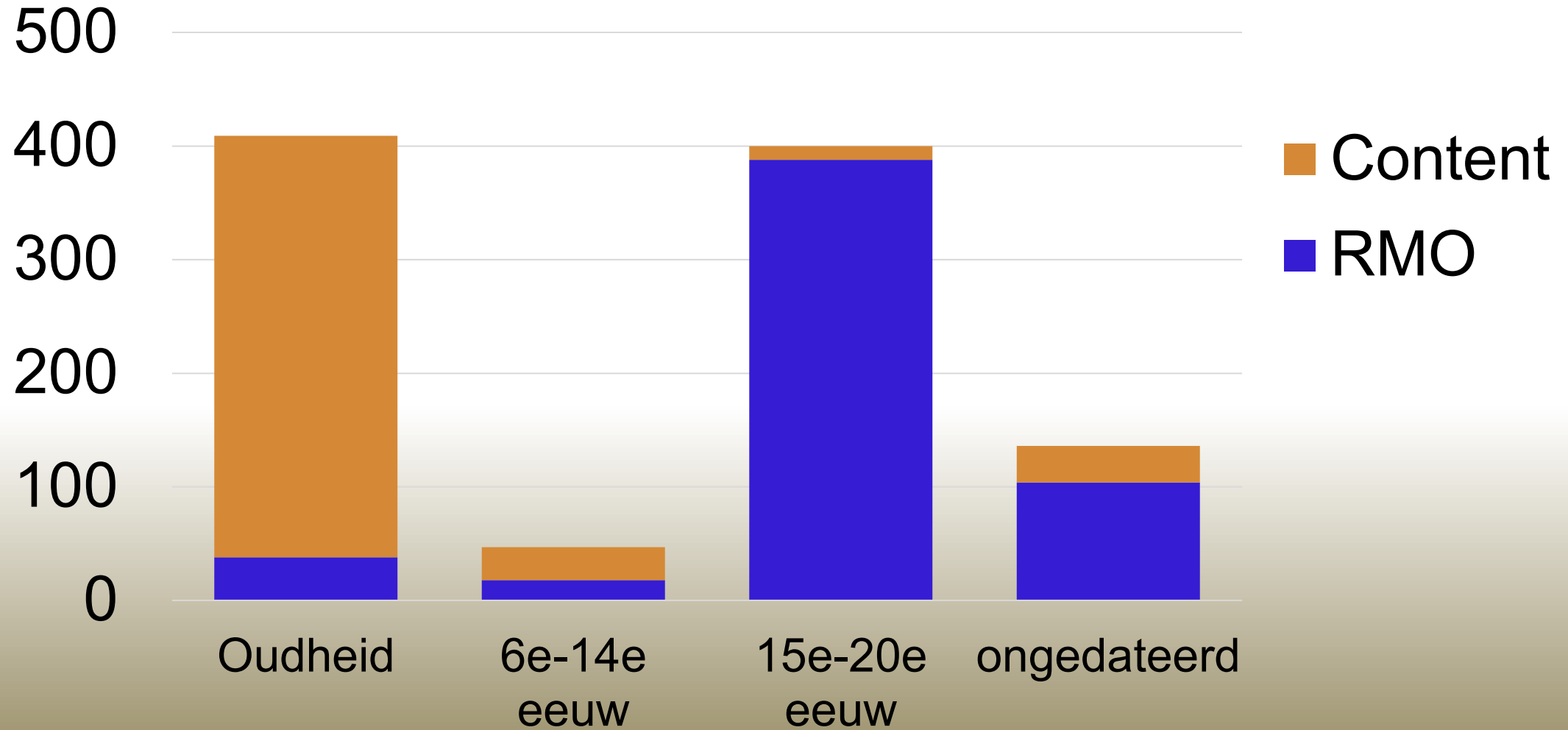

Vereniging
Rembrandt

Datering

CONTENT COLLECTIE CHRONOLOGIE

- 1970-2018 Verzameld
- 1990-2000 Tontoongesteld in Ashmolean met publicatie
- 2018 Integrale publicatie
- 2022 444 cameeën door RMO gekocht

NIET OVER 1 NACHT IJS

- Advies ethische commissie
- Juridisch Advies Stibbe advocaten
- Meermaals overleg Overheidinspectie Informatie en Erfgoed
- Driemaal in raad van toezicht
- Vier taxaties
- Internationale consultatie bij experts
- Drie jaar herkomstonderzoek
- 10 databases 1933-1945 onderzocht

Waarom niet aankopen

- Slechts 12% van de voorwerpen heeft een bewijsbare herkomst voor 1970.
- Volledige herkomstgeschiedenis (ethische code) van maker tot laatste eigenaar is onmogelijk.
- Sommige cameeën zijn gekocht van later veroordeelde handelaren.
- We kunnen beticht worden van het stimuleren van illegale handel.
- Ethische code: Als herkomst niet duidelijk is, mag je het voorwerp niet tonen.

Waarom wel aankopen

- Cameeën zijn '**portable antiquities**', net als munten. De aard maakt volledige herkomstgeschiedenis onmogelijk.
- Van > 200 cameeën is het land van herkomst niet bekend. Waar begin je?
- Gesneden stenen gelden volgens EU import/export regels niet als cultuurgoed in de zin van Unesco 1970. De ethische code behandelt dit onderwerp niet.
- Een aantal cameeën zijn wetenschappelijk belangrijk, maar dertien-in-een-dozijn. Voor '**minor objects**' is een complete herkomstgeschiedenis niet mogelijk volgens ICOM. Een minimale 'due diligence' volstaat.
- De ethische code maakt geen onderscheid tussen belangrijke en onbelangrijke voorwerpen.
- 30 jaar gepubliceerd en tentoongesteld; nog nooit een claim.
- De bibliotheek (15.000 boeken), archieven en afdrucken van de verzamelaar zijn geschonken. Dat is van exceptioneel wetenschappelijk belang en waardevol voor toekomstig herkomstonderzoek.
- Cameeën van veroordeelde handelaren zijn in een **safe haven** constructie opgenomen.
- Het is nu publiek bezit. Er kunnen altijd later cameeën gerestitueerd worden.

De Content Collection

RIJKSMUSEUM
VAN OUDHEDEN

Cameeën

Meesterwerken in miniatuur